

آسیب های افزایش سن ازدواج جوانان در ابعاد اجتماعی و اقتصادی

سیده فاطمه موسوی آهو قلندری^۱

چکیده

یکی از موضوعات مهم جوامع اسلامی آسیب شناسی افزایش سن ازدواج جوانان است، سن ازدواج اولین مسأله‌ای است که در ازدواج مطرح می‌شود که بهترین شرط ازدواج نیز می‌باشد. منظور از آسیب شناسی افزایش سن ازدواج جوانان یعنی شناخت و بررسی آسیب ها و مشکلاتی که در امر ازدواج دیر هنگام برای جوانان به وجود می‌آید؛ بالا رفتن سن ازدواج از معضلات مهم جوامع بشری است؛ زیرا با افزایش سن ازدواج، جوانان از شیوه بهنجار ارضای غریزه جنسی و آثار و فواید آن محروم می‌شوند و چه بسا همین امر زمینه ساز سایر مشکلات اقتصادی و اجتماعی برای افراد جامعه می‌شود؛ گرچه در اسلام سنّ مشخصی برای ازدواج مقرر نگردیده است، از آنجا که امروزه ازدواج جوانان با مشکلاتی مواجه شده و ازدواج جوانان به تأخیر افتاده است، لذا پژوهش پیرامون شناخت آسیب های افزایش سن ازدواج ضروری است، بر این اساس هدف اصلی از نوشتار حاضر که بر اساس روش توصیفی - تحلیلی نگارش یافته، بررسی آسیب های افزایش سن ازدواج جوانان در ابعاد اجتماعی و اقتصادی می‌باشد که از جمله نتایج و یافته های این پژوهش می‌توان به شناسایی آسیب ها در ابعاد اجتماعی مانند: افزایش ناهنجاری های اجتماعی مانند: جرایم جنسی و... و آسیب ها در بعد اقتصادی مانند: افزایش فقر و انداری خانواده ها اشاره نمود.

کلید واژه ها: آسیب، افزایش، سن ازدواج، جوانان، اجتماعی، اقتصادی.

^۱ - دانش آموخته سطح ۲، حوزه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها)، خرم آباد.

مقدمه

ازدواج یکی از بهترین نیازهای آدمی است که در منابع اسلامی اهمیت آن تصریح شده؛ از نظر منابع اسلامی، تأخیر افتادن در ازدواج و افزایش سن ازدواج جوانان امری ناپسند و نکوهیده است که مورد رضایت خداوند نمی باشد و آسیب ها و پیامدهای ناگوار در ابعاد مختلف بر جامعه اسلامی دارد. منظور از سن ازدواج، آن سنی است که با رسیدن به آن استعداد و آمادگی ازدواج حاصل شود. با توجه به اینکه افزایش بی سابقه سن ازدواج مشکلات فراوانی از قبیل افسردگی و از بین رفتن نشاط در جوانان، مبتلا شدن به وسواس زیاد در انتخاب همسر، حالت بلاتکلیفی، از دست رفتن طراوت و زیبایی، احتمال افزایش انحرافات مخصوصا انحرافات جنسی، احساس سربار بودن در خانواده و... در جوانان به وجود می آورد. ضروری است که در خصوص آسیب شناسی افزایش سن ازدواج جوانان پژوهش انجام گیرد؛ از طرفی دغدغه انجام پژوهش به این دلیل است که از دیدگاه منابع اسلامی ازدواج از بهترین سنت های دینی شمرده شده است که مایه برکات بی شماری است حال اگر به تأخیر بیافتد مسلما آسیب زا است؛ آن چه امروزه در جوامع اسلامی، خصوصا در جامعه معاصر، در عمل دیده می شود، متأسفانه برخلاف سفارشات قرآن و اسلام است و آسیب های زیادی در ابعاد مختلف برجای می گذارد که بررسی همه آسیب ها از حوصله یک مقاله خارج است و به همین دلیل فقط به بررسی آسیب ها در بعد اجتماعی و اقتصادی پرداخته می شود.

پیشینه نظری موضوع را می توان همزمان با تاریخ نزول آیاتی از قرآن در خصوص ازدواج در سن جوانی و یا کراهت اسلام از تجرد، دانست همچنین بالارفتن سن ازدواج از قرن بیستم به علت تحولات اقتصادی و اجتماعی افزایش پیدا کرد و در همین دو بعد نیز تبعات بسیاری بر جوامع گذاشت؛ اما از نظر پیشینه تجربی با مراجعه به سایت های مختلف مشخص شد، برخی مقالات و کتب با عناوین مشابه وجود داشتند که به جهت رعایت اختصار به ذکر برخی از آنها اکتفا می شود: (۱) کتاب: «افزایش

سن ازدواج» تألیف : سمیه پوراحمدی ، در این کتاب به عواملی که باعث افزایش سن ازدواج می شوند اشاره شده ولی آسیب ها را بررسی نکرده است ، ۲) مقاله «بررسی نگرش، علل، راهبردها و استراتژی جوانان نسبت به افزایش سن ازدواج»، نوشته خندان رضایی، ۳) مقاله «بررسی آسیب شناختی اجتماعی بالارفتن سن ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد ارومیه» نوشته ابراهیم نجاتی؛ در این دو مقاله که بر اساس جامعه آماری نوشته شده اند بازهم آسیب ها بررسی نشده بلکه عوامل را بررسی کرده اند. بر این اساس وجه تمایز نوشتار حاضر با این کتب و مقالات در این است که در نوشتار حاضر آسیب شناسی افزایش سن ازدواج جوانان از بعد اجتماعی و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته و همین نوآوری موضوع است که در سایر پژوهش ها این امر انجام نگرفته است؛ اکنون سؤال اصلی پژوهش این است آسیب های افزایش سن ازدواج جوانان در بعد اقتصادی و اجتماعی چه هستند؟ محقق درصدد است که با مراجعه به منابع به این سؤال پاسخ دهد.

۱. مفهوم شناسی

در این قسمت از نوشتار لغات مهم از نظر معنای لغوی و اصطلاحی بررسی می شوند:

۱-۱. **آسیب:** در لغت به معنای زخم، ضرب، صدمه، عیب و نقص، تعب، رنج و... آمده است^۱ و در اصطلاح و به معنای عام، عبارت است از: دردها، کاستی ها، مصیبت ها و آفت های فکری، جنسی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و.. که روح و روان و محیط زندگی جوان را فرا گرفته است،^۲ و نیز راه یافتن به ریشه ها و عوامل متنوع آن.^۳

^۱ - عمید، فرهنگ عمید، ج ۱، ص ۴۴.

^۲ - حاجی، آسیب شناسی تربیت دینی، دانش نامه امام علی (علیه السلام)، ج ۴، ص ۴۳۳

^۳ - ستوده، آسیب شناسی اجتماعی، ص ۷۸

۱-۲. **سن ازدواج:** عبارت «سن ازدواج» از دو کلمه «سن + ازدواج» تشکیل شده است برای به دست آوردن معنای این عبارت باید کلمات سن و ازدواج را به صورت جدا معنا نمود. واژه «سن» در لغت به معنای زاد، سال، میزان عمر است^۱ و در اصطلاح به مدت زندگی عمر انسان و غیر انسان، سن گفته می شود.^۲ واژه «ازدواج» در لغت به معنای جفت کردن، زواج، زناشوئی، تزویج، و هم جفت کردن زن و مرد گفته می شود.^۳ در عربی معادل آن نکاح است، نکاح در لغت به معنی ضم (پیوستن) است و لغت «ازواج» در اصطلاح به معنای قرین و مقارن از یک جنس، اطلاق شده است.^۴ و همچنین ازدواج در اصطلاح همان پیمان عقد زناشویی بین زن و مرد هست که در اسلام احکامی دارد؛ در مجموع عبارت «سن ازدواج» یعنی زن و مرد علاوه بر سن بلوغ و بهره عقلی باید به سن رشد کافی برسند و قدرت بر ازدواج و تولید نسل داشته باشند.^۵ منظور از سن ازدواج آن سنی است که با رسیدن به آن استعداد و آمادگی ازدواج حاصل شود و آن بلوغ حلم است. جوان در این حالت میل پیدا می کند همسر و سرپرست خانواده باشد.^۶ همچنین منظور از سن ازدواج، سنی است که در آن مقطع، افراد به زندگی زناشویی وارد می شوند و طبق نتایج بررسی ها و تحقیقات، عوامل تعیین کننده سن ازدواج در زمان گذشته و حال تغییر یافته است. و افزایش سن ازدواج به معنای میزان عقب افتادن سن مطلوب ازدواج جوانان در جامعه است.^۷

^۱ - دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج ۱، ص ۴۳۸.

^۲ - عمید، فرهنگ لغت عمید، ج ۱، ص ۳۹۱.

^۳ - فیروزآبادی، قاموس المحيط، ج ۱، ص ۱۳۲.

^۴ - ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۱، ص ۲۳۳.

^۵ - مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن، ج ۴، ص ۳۱۴ واژه «زوج».

^۶ - طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۱۶؛ احمد مصطفی، تفسیر مراغی، ج ۴، ص ۱۸۸.

^۷ - اسکندری چراتی، مقاله "عوامل اجتماعی مؤثر بر تأخیر سن ازدواج در ایران با تأکید بر استان گلستان"، ص ۱۲

۱-۳. جوان: در لغت به معنای شباب، مقابل پیری است.^۱ در فرهنگ عربی دو تعبیر برای آن وجود دارد: ۱. فتی ۲. شباب؛ فتی از فتو به معنای طراوت و شادابی است و شباب از ریشه شبب به معنای شکوفایی و برخورداری از طراوت است.^۲ جوان در اصطلاح عبارت است از سن پانزده تا ۲۹ سالگی، که مدخل زندگی بزرگ سالی است، مرحله ای است که دیگر نشانی از صفات کودکی وجود ندارد و فرد از نظر شکل شبیه بزرگ سالان است و پس از سپری شدن تحولات بلوغ، جوانی فرا می‌رسد.^۳

۲. آسیب‌های اجتماعی افزایش سن ازدواج جوانان

یکی از عوامل افزایش سن ازدواج به مسائل اجتماعی بر می‌گردد، اگر در برنامه ریزی و سیاست اداره جامعه، دقت کافی نشود، مشکلات زیادی در افزایش سن ازدواج به وجود می‌آید. در این بخش از نوشتار حاضر برخی از مهمترین آسیب‌های اجتماعی تربیت افزایش سن ازدواج جوانان از دیدگاه مفسرین معاصر در منابع تفسیری معاصر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱. افزایش جرائم و ناهنجاری‌های اجتماعی

از دیدگاه اندیشمندان دینی یکی از اصلی‌ترین و مهمترین آسیب‌هایی که افزایش سن ازدواج در بعد اجتماعی در پی دارد افزایش ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری در جامعه است؛ بین بالارفتن سن ازدواج جوانان با افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی مانند: افزایش فساد و فحشا، منکرات، افزایش زنا، شرب خمر، بدحجابی و بی‌حجابی، افزایش دوستی‌های نامشروع و ناپسند بین دختران و پسران و... ارتباط مستقیم وجود دارد. زیرا حیات اجتماعی بر واقعیتی به نام هنجار استوار است؛^۴ هنجارها قواعد رفتار اجتماعی به شمار می‌آیند که اجرای اصول و قواعد رفتاری هر جامعه را تضمین می‌کنند گاهی

^۱ - معین، فرهنگ لغت معین، ج ۱، ص ۸۷۴

^۲ - ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۳، ص ۱۷۷

^۳ - سلیمانی فر، بررسی شخصیت جوان از دیدگاه قرآن، ص ۳۸

^۴ - ایمانی، مقاله "رابطه سن بالا و ازدواج"، ص ۱۳.

این افزایش ناگهانی مهریه باعث بروز مشکلاتی در کارکرد خانواده و جامعه نیز شده است؛ در اسلام از مهریه های سنگین مذمت شده و مهریه را فقط مرد برای اثبات صداقت خویش، نثار زن می کند و لذا به آن صداق می گویند^۱ و پشتوانه زن است در طول زندگی و پس از طلاق یا مرگ همسر لذا چون مقدار مهر در اسلام تعیین نشده، دیگر نباید از این موضوع سوء استفاده شود و مهریه های سنگین در نظر گرفت چرا که مهریه زیاد مایه کینه و عداوت می شود^۲ و علاوه بر این سبب دلزدگی جوانان از ازدواج می گردد.^۳

از آثار منفی که افزایش سن ازدواج بر جا می گذارند بالارفتن مهریه و افزایش روز افزون هزینه های ازدواج است زیرا با افزایش مهریه دختر، خانواده پسر نیز انتظار دارند که جهیزه کامل به وسیله خانواده دختر فراهم شود و از طرفی خانواده دختر اگر توانایی فراهم کردن جهیزه کامل نداشته باشند بنابراین مراسم ازدواج را به تأخیر می اندازند و اگر هم جهیزه ای آن چنانی فراهم کنند در عوض انتظار مراسم همراه با تشریفات متنوع و پرخرج از طرف خانواده داماد دارند و اگر خانواده داماد نتواند این انتظار را بر آورده کند بازهم ازدواج به تأخیر می افتد و به همین ترتیب ممکن است سال ها طول بکشد و و یا اگر فراهم شود بازهم بحران اقتصادی در خانواده ها ایجاد می شود.^۴

^۱ - عاملی، تفسیر عاملی، ج ۶، ص ۳۳۸.

^۲ - طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۲۳۷.

^۳ - قرائتی، تفسیر نور، ج ۶، ص ۱۸۰.

^۴ - جوادی آملی، تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۱۴۲.

نتیجه گیری

سن ازدواج اولین مسأله‌ای است که در ازدواج مطرح می‌شود که بهترین شرط ازدواج نیز می‌باشد. منظور از سن ازدواج، آن سنی است که با رسیدن به آن استعداد و آمادگی ازدواج حاصل شود و منظور از آسیب شناسی افزایش سن ازدواج یعنی شناخت و بررسی آسیب‌ها و مشکلاتی که در امر ازدواج دیر هنگام به وجود می‌آید

با توجه به اینکه افزایش بی سابقه سن ازدواج مشکلات فراوانی از قبیل افسردگی و از بین رفتن نشاط در جوانان، مبتلا شدن به وسواس زیاد در انتخاب همسر، حالت بلاتکلیفی، از دست رفتن طراوت و زیبایی، احتمال افزایش انحرافات مخصوصاً انحرافات جنسی، احساس سر بار بودن در خانواده و... در جوانان به وجود می‌آورد. ضروری بود در این خصوص پژوهش انجام گیرد.

با افزایش سن ازدواج، جوانان از شیوه بهنجار ارضای غریزه جنسی و آثار و فواید آن محروم می‌شوند و چه بسا همین امر زمینه ساز سایر مشکلات اقتصادی و اجتماعی برای افراد جامعه می‌شود؛ از آسیب‌های معضل تاخیر در ازدواج اثرات منفی آن بر جامعه است مانند افزایش جرائم و ناهنجاری‌های اجتماعی و انحرافات رفتاری، جنسی، فساد، بی بندوباری و بی مسؤولیتی، که در فعالیت‌های اجتماعی نیز اثر می‌گذارد و همین امور هستند که باعث بی رغبتی جوانان به تشکیل خانواده می‌شود و این عامل نیز مؤثر در کاهش جمعیت و همچنین باعث کاهش زاد و ولد در جامعه می‌شود و همین امر سبب تقلیل هرم جمعیتی جامعه می‌شود و آسیب آخر آن عدم انطباق والدین و فرزندان است که به علت فاصله سنی زیاد اتفاق می‌افتد.

از آسیب‌های اقتصادی افزایش سن ازدواج جوانان نیز می‌توان به افزایش فقر و جرائم اقتصادی مانند: ربا خواری و ... و بالا رفتن هزینه‌های ازدواج بحران اقتصادی خانواده‌ها و افزایش مبلغ مهریه اشاره نمود.

فهرست منابع و مآخذ

* قرآن مجید ، ترجمه حسین انصاریان.

۱. ابن فارس ، معجم مقاییس اللغة ، بیروت : دارالاحیاء التراث العربیه، ۱۴۰۸ هـ.ق.
۲. اسکندری چراتی، آذر، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تأخیر سن ازدواج در ایران با تأکید بر استان گلستان، فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد آشتیان، سال چهارم، شماره ۳، ص ۱۲، ۱۳۸۷.
۳. انصاریان ، حسین ، تفسیر حکیم، قم : دارالعرفان ، چاپ اول، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۴. ایمانی ، محسن ، مقاله "رابطه سن بالا و ازدواج" ، مجله اصلاح و تربیت، تهران ، شماره ۶۳، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۵. پندار ، زینب ، مقاله تأخیر در ازدواج / تبعات تعلل ازدواج در جوانان، مرکز مشاوره فراز ، تهران ، ۱۳۹۷.
۶. تألیف : بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه ، مجموعه مقالات قرآن و طب ، سن ازدواج از دیدگاه اسلام و عوامل افزایش آن ، مشهد مقدس : نشر مؤسسه بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه ، چاپ اول ، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۷. جوادی آملی ، عبدالله، تفسیر تسنیم ، قم : نشر اسراء ، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۸. ، مبادی اخلاق در قرآن ، تهران : نشر اسراء ، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۹. حاجی، محمدعلی ، آسیب شناسی تربیت دینی، دانش نامه امام علی علیه السلام، زیر نظر علی اکبر رشاد، قم، ۱۳۸۹.
۱۰. دهخدا ، سید علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، تهران : نشر دانشگاه ، ۱۳۷۷ هـ.ش.
۱۱. دهنوی، حسین، گلبرگ زندگی، چاپ اول، تهران: انتشارات خادم الرضا (علیه السلام)، ۱۳۸۷.
۱۲. ستوده، هدایت الله، آسیب شناسی اجتماعی، تهران : نشر امیرکبیر ، ۱۳۸۸.

۱۳. سلیمانی، فریثا، بررسی شخصیت جوان از دیدگاه قرآن، حدیث و علم روان شناسی، تهران: نشر فرهنگ مکتوب، ۱۳۸۴ هـ.ش.
۱۴. سید کریمی، سید عباس، تفسیر علین، تهران: نشر ناصر خسرو، ۱۳۸۵.
۱۵. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، تهران: انتشارات اسلامی، مترجم: محمدباقر موسوی گرمارودی، ۱۳۷۷ هـ.ش.
۱۶. ازدواج دائم و ازدواج موقت از نظر اسلامی، تهران: انتشارات موجودی، ۱۳۶۴ هـ.ش.
۱۷. طبرسی، فضل بن حسن، مکارم الاخلاق، قم: کتب اسلامی، ۱۳۸۴ هـ.ش.
۱۸. مجمع البیان، قم: نشر مکتبه النجفی مرعشی، ۱۴۰۳ هـ.ق.
۱۹. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۸ هـ.ش.
۲۰. عاملی، ابراهیم، تفسیر عاملی، تهران: نشر صدوق، ۱۳۷۹.
۲۱. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران: نشر امیر کبیر، ۱۳۷۷.
۲۲. فیروزآبادی، یعقوب، قاموس محیط، بیروت: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۹ هـ.ق.
۲۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۸۲.
۲۴. محسنی، علی، هنجارها و ناهنجارها، چاپ اول، تهران: نشر دانش، ۱۳۸۷.
۲۵. مراغی؛ احمد مصطفی، تفسیر مراغی، بیروت: دارالفکر، چاپ اول، ۱۴۱۴ هـ.ش.
۲۶. مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن، تهران: کتب اسلامی، ۱۳۸۷.
۲۷. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: نشر سرایش، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۲۸. مقدس اردبیلی، زبده البیان فی احکام القرآن، تهران: نشر مکتبه الرضویه، بی تا.
۲۹. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۶.

۳۰. موسوی لاری ، سید مجتبی ، سیمای تمدن غرب ، چاپ دوم ، تهران: انتشارات کتابخانه صدر،

۱۳۸۴هـ.ش.

۳۱. نصیری، محمد و غلامرضا تاج بخش، رابطه متغیرهای اقتصادی و افزایش سن ازدواج با رویکرد

سیاست‌های کلی جمعیت ، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان ، تهران ، دوره ۱ ، شماره ۹ ،

۱۴۰۰